پلە و جهێ سوننەتێ دئیسلامێ دا

و ئاشکراکرنا هندێ کو ئیسلام نە یا بێ منەت و زەنگینە
ب قورئانێ ژ سوننەتێ

زانایێ فەرموودەناس
محمد ناصر الدين الألباني

وەرگێران
عبدالجبار عبدالباسط زاخوی
پێش نڤێژ و گوتارخوین

پله و جهێ سوننەتێ دئیسلامێ دا
و
ئاشکراکرنا هندێ کو ئیسلام نه یا بێ منەته و زەنگینه ب قورئانێ ژ سوننه تێ

زانایێ فەرموو دەناس
محمد ناصر الدين الألبانى

وەرگێڕان
عبدالجبار زاخوی

چاپا ئیکێ
١٤٤١ ک _ ٢٠٢٠ ز

ناڤێ نا مێلکێ : پله و جهێ   سوننەتێ دئیسلامێ دا و ئاشكراكرنا هندێ كو ئیسلام نه یا بێ منه ته و زەنگینه ب قورئانێ ژ سوننه تێ
سالا چاپكرنێ : ١٤٤١ ك _٢٠٢٠ j
ژمارا سپاردن :

پێشەکـییا وەرگێری

بسـم الله الرحـمن الرحـيم

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله، أما بعد :

موسڵمانێ بها گران ئەڤ پەرتووکا لبەر دەستێ تە یا کۆ بناڤێ : [منزلة السنة في الإسلام وبيان أنه لا يستغنى عنها بالقرآن / پلە وجهێ سوننەتێ دئیسلامێ دا وئاشکەرا کرنا هندێ کو ئیسلام نەیا بێ منەت وزەنگینە ب قورئانێ ژ سوننەتێ] .

یا زانایێ فەرموودە ناس :

محمد ناصر الدين الألباني رحمه الله..

ئەز پێ ڕابوویم ب وەرگێرانا وێ ..، ئەو ژی ژبەر گەلەک گرنگی و پتڤییا وێ د ڤی دەمێ نوکە ئەم تێدا..

چنکۆ تۆ دێ بینی دوژمنێن ئیسلامی ب گەلەک ناڤێن ژێک جودا دڤێن شک و گومانێ بێخن سوننەتا پێغەمبەرێ مە ﷺ یێ خوشتڤی، دا پاشی ب سەهل وساناهی خەلکێ ژ دینێ وان ڤەکەن..

و ئەڤ پەرتوکە رددەکە ل سەر وان کەسان یێن دبێژن خۆ (القرآنيون) ـ كذبا و زورا ـ کۆ ئەوێن دبێژن مە باوەری ب سوننەتێ نینە بتنێ دێ ل دویف قورئانێ چین!!!

و وەکۆ دبێژن :

[تشت ب شتی دهێت بەحسکرن] :

ژبەری نوکە ژی پەرتوکا گەلەک بمفا مە بدەرسینی گوت بوو یا بناڤێ :

[منزلة السنة في التشريع الإسلامي].

یا زانایێ خوشتڤی :

محمد أمان الجامي رحمه الله .

براستی ڤان هەردوو زانایا د ڤان هەردوو پەرتووکادا گەلەک بجوانی رددا وێ دەستەکا سەرداچوی یێن داین..

فجزاهما الله عن المسلمين خير الجزاء.

و ل دووماهیێ ئەز دووعا ژ خودایێ مەزن دکەم بۆ خاترا ناڤێت خۆ یێت جوان و سالوخەتێت خۆ یێت بەرز و بلند کەت کۆ ژ من قەبیل کربیت و بکەتە جهێ مفای بۆ هەمییان، وخودێ تەعالا خێرا وان برایاژی مەزن بکەت ئەوێن هاریکار دگەلمن دا،

والله الموفق للصواب..

عبدالجبار زاخوی
بدووماهێک هاتنا ژێ ل
ڕێکەفتی :
١٢/ شعبان/ ١٤٤١ هـ
ل ئێڤاریا ڕۆژا دووشەمبێ
ژمارا موبایلێ :٠٧٥٠٤٣١٠٣٨٦

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله، وآله وصحبه ومن والاه .
وبعد :

ئەڤە گوتارەکە من یا گوتی ل باژێرێ دەوحە ل پایتەختێ قەتەرێ، دهەیڤا رەمەزانا پیروزدا ل سالا ١٣٩٢ مشەختی، وهندەک برایان پێشنیار لمن کر کۆ ئەز ڤێ گوتارا هەنێ چاپ بکەم، ژبەر وان مفایێن گرنگ یێن تێدا، و ژبەر پێدڤیا موسلمانان بۆ بابەتێن وەکۆ ڤێ گوتارێ، ووەکۆ بەرسڤ دان بۆ داخازییا وان برایان ئەز دێ ڤێ گوتارا هەنێ بەلاڤە کەم وەکۆ گشتگری کرن بۆ مفاکرنا ژ وێ، و وەک چاڤدێری کرن بۆ بیرئینان ومێژوویێ، ومە

هندەک ناڤ ونیشانێن بەرفرەهـ لێ زێدەکرن وەکۆ هاریکاری کرن بۆ خواندەڤانێ هێژا ومەرد لسەر خۍ ڤەبوونا فکرێن وێ یێن سەرەکی.

وداخازا من ژخودێ تەعالا ئەوە کۆ خودێ تەعالا من دناڤ کوما ئەوان کەسان دا بنڤێسیت ئەڤێن بەرەڤانیێ ژئایینێ وی دکەن، وئەوێن شەریعەتێ وی سەردئێخن، وخودێ تەعالا خێرێ لسەر ڤێ چەندا هە بدەتە من، وئەو مەرترین کەسە کۆ داخازی ژێ بهێتە کرن.
دمشقێ ل ٢٢ یێ هەیڤا محرەما حەرام ل سالا ١٣٩٤ مشەختی.

پله وجهێ سوننەتێ دئیسلامێ دا
وئاشکەرا کرنا هندێ کو ئیسلام نەیا بێ منەت
وزەنگینە ب قورئانێ ژ سوننەتێ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ﴾ [سورة ال عمران ١٠٢]

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا﴾ [سورةالنساء ١]

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا﴾ [سورة الاحزاب١٧٠_١٧١]

أما بعد: فان أصدق الحديث كتاب الله ، واحسن الهدي هدي محمد صلى الله عليه وآله وصحبه وسلم ، وشر الأمور محدثاتها، وكل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار [١] .

١- (خطبة الحاجة) للشيخ الألباني (رحمه الله)

وبعد :

ئەز هزر دكەم كۆ ئەز نەشێم دڤێ كومبوونا هەنێ دا . كۆ نەخاسمە زانایێن ب قەدر ومامۆستایێن خودان رێز تێدا دئامادەنە ؛ كۆ ئەز بشێم تشتەكی ژ زانینێ پێشكێش بكەم كۆ ئەو ژبەری نوكە لسەر نە هلببن، وئەگەر هزرا من یا درست بیت بەسی منە گوتنا من دڤێ كومبوونا هەنێ دا وەكۆ بیرئینان بیتن و وەک دیفكەفتن بیتن بۆ گوتنا خودێ تەعالا : ﴿ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ [(١)] .

رامان :

" ئەی پێغەمبەر تۆ بەردەوام بە لسەر گازییا خودێ تەعالا وتۆ شیرەتێ ل وان بكە وبیرا وان بینە وهندی بیرئینانە ئەو مفایی ل باوەرداران دكەت ".

هندی پەیڤ وئاخفتنا منە دڤێ شەڤا هەنێ یا پیروز دا ژ شەڤێن هەیڤا رەمەزانا مەزن ئەز نابینم كۆ لسەر ئاشكەراكرنا تشتەكی وچەندەكێ ژخێر وحوكمێن ڤێ هەیڤا هەنێ بیتن وخێرا رابینا شەڤێن وێ بیتن،

١- [سورة الذاريات : ٥٥].

وییێن وەکۆ ڤێ چەندا هەنێ کو ئەوا عەدەتێن بەهرا پتری ئەوان کەسانن ئەوێن شیرەتکەر وڕێنیشاندەر دڤێ چەندێ دا دهێن دڤی دەرگەهی ددەن، ودهێن بۆ خەلکی بەحسێ ئەڤان بابەتان دکەن، کۆ د وان بابەتاندا ئەوێن مفایێ روژیگرا تێدا کۆ ل وان دزڤرت ب خێر وبەرەکەت؛

بەلێ من یێ هەلبژارتی کۆ ئاخفتنا من لسەر بابەتەکێ گەلەکێ گرنگ بیت؛ چنکو ئەو ئەصلەکە ژئەصلێن شریعەتێ مە یێ ب رێز وجوان، وبابەتێ مە ژی ئاشکەراکرنا گرنگییا سوننەتێ یە دشەریعەتێ ئیسلامێ دا.

وەظیفە وکارمەندیا سوننەتێ دگەل قورئانێ

هین هەمی دزانن خودێ -تبارک وتعالی- پێغەمبەرێ خۆ محمد ﷺ یێ هەلبژارتی ب پێغەمبەراتیێ، وئەو یێ تایبەت کری ب ریسالا خۆ، ڤێجا خودێ تەعالا پەڕتووکا خۆ (کۆ قورئانا پیروزە) بۆ پێغەمبەری یا ئیناتیە خارێ، وخودێ تەعالا تێدا فەرمان یا ل پێغەمبەری کری . دناڤ وان کوما فەرمانێن دی یێن کۆ ل پێغەمبەری کرین . کۆ پێغەمبەر ئەڤێ قورئانا هەنێ بۆ خەلکی ئاشکەرا بکەت ودیار بکەت .

ڤێجا خودێ تەعالا دبێژیت : ﴿ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ ﴾(١) .

ڕامان : " ئەی پێغەمبەر مە بۆ تە قورئان یا ئینایە خارێ دا تۆ ڕامانێن وێ یێن نە ئاشکەرا بۆ خەلکی ئاشکەرا بکەیی ودا خەلک هزرێن خۆ تێدا بکەن وپێ بەرێ وان بکەڤیتە ڕێکا ڕاست ".

١- [سورة النحل : ٤٤].

و یا ئەز دبینم ئەڤ ئاشکەراکرنا هەنێ ئەڤا خودێ تەعالا بەحس کری دڤێ ئایەتا هەنێ یا پیروزدا پێک دهێتن لسەر دوو جورێن ئاشکەراکرنێ :

یا ئێکێ :

ئاشکەراکرنا پەیڤان ورێک ئێخستنا وێ :

ئەو ژی گەهاندنا قورئانێ یە، وئاشکەراکرنا وێ یە ونە ڤەشارتنا وێ یە، وبجهـ ئینانا وێ یە . وگەهاندنا وێ یە) بۆ ئوممەتێ، هەر وەکۆ خودێ -تبارک وتعالى- ئینایە خارێ لسەر دلێ پێغەمبەری ﷺ ، ئەڤە یە مەرەم ژڤێ گوتنا خودێ تەعالا دەمێ دبێژیت :-

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ﴾(١) .

ڕامان : " ئەی پێغەمبەر تۆ وێ وەحیێ ئەوا ژدەڤ خودایێ تە بۆ تە هاتیە خارێ بگەهینە ".

وخانما عائیشا ـ ڕازی بوونا خودێ لسەر بیتن ـ دگوتنەکا خۆ دا دبێژیت : " ومَن حَدَّثَكم أن محمداً كَتَم

١- [سورة المائدة : ٦٧].

شيئاً أُمِرَ بِتَبلِيغِه، فقد أعظَمَ على اللهِ الفِرية، ثم تلت الآية المذكورة"[١] .

ڕامان : "هەر کەسەکێ بگەهینتە وە وبێژیتنە وە کۆ محمدی ﷺ تشتەکێ ژ وێ ڤەشارتی ئەوا خودێ تەعالا فەرمان بگەهاندنا وێ کری؛ ئەو وی گوتنەکا مەزن ودرەو لسەر خودێ تەعالا گوت ،
وپشتی هینگێ عائیشایێ ڕازی بوونا خودێ لسەر بیتن ئەڤ ئایەتا هەنێ خاند ئەوا مە بەحس کری

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ ﴾[٢] .

ودریوایەتا موسلمی دا دبێژیت : "ئەگەر پێغەمبەری ﷺ تشتەک ڤەشارتبا ژ وێ ئەوا خودێ تەعالا فەرمان پێ لێ کری بگەهاندنا وێ؛ دا ڤێ گوتنا خودێ تەعالا ڤەشێریت دەمێ دبێژیت : ﴿ وَإِذۡ تَقُولُ لِلَّذِيٓ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ

١- [أخرجه الشيخان].

٢- [سورة المائدة : ٦٧].

﴿وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾(١) .

ڕامان : " ودەمێ تە دگوتە وی یێ خودێ قەنجی ب ئیسلامێ دگەل کری (کو زەیدێ کورێ حاریثەیە ئەوێ پێغەمبەری ﷺ ئازاکری وکریە کورێ خۆ) دەمێ تە دگوتە وی وتە قەنجی ب ئازادکرنێ دگەل کری تۆ ئەی زەید ژنا خۆ زەینەبا کچا جەحشی بگرە وبەر نەدە وتەقوا خودێ بکە، وتۆ ئەیێ پێغەمبەر وی تشتی دلێ خۆ دا دڤەشێری یێ خودێ بۆ تە ب ڕێکا وەحیێ هنارتی کۆ زەید دێ ژنا خۆ بەردەت وتۆ دێ وێ مارە کەی وخودێ دێ وێ ئاشکەرا کەت یا تۆ دڤەشێری وتۆ ژ دووڕییا دترسی کو ئەو بێژن موحەمەدی ژنا کورێ خۆ مارە کر وخودێ تەعالا یێ حەقترە کۆ تۆ ژێ بترِسی"

یا دی (ئانکو یا دووێ) : ئاشکەراکرنا ڕامانێن پەیڤ وڕستە وئایەتانە ؛ ئەوێن کۆ ئوممەت پێدڤی ب ئاشکەراکرنا وێ یە، وئەڤ چەندا هەنێ ژی بجه

١- [سورة الأحزاب : ٣٧].

دهێت بەهرا پتر د ئەوان ئایەتێن کورت دا یان د ئەوان ئایەتێن گشتی دا یان د ئەوان ئایەتێن ب موطلەقی هاتین .
ڤێجا سوننەت دێ هێت یا کورت بوومە ڕوهن کەت.
ویا گشتێ بوومە دێ تایبەت کەت .
ویا موطلەق بوومە دێ ب قەید کەت .
وئەڤ چەندە ژی چێدبیت : ب گوتنا پێغەمبەری ﷺ.
وهەر وەکۆ چێدبیت ژی ب کریارا وی .
وب ئیقرارا وی ژی (وئیقرار ئەوە : ڕازی بوونا پێغەمبەری یە ﷺ لسەر تشتی .
ئەو ژی ئەڤەیە ئەگەر صحابیەکی گوتنەک گوتبیت لدەف پێغەمبەری ﷺ یان کریارەک کر بیت وپێغەمبەری خۆ لسەر بێدەنگ کر بیت) .

گرنگییا سوننەتێ بۆ تێگەهشتنا قورئانێ وچەند نموونەیەک لسەر ڤێ چەندێ

وگوتنا خودێ تەعالا : ﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقۡطَعُوٓاْ أَيۡدِيَهُمَا ﴾[1] .

راماں :

" زەلامێن دزیکەر وژنێن دزیکەر هووین (ئەی گەلی کاربەدەستا) دەستێن وانان ب بڕن ".

ئەڤ نموونەیە نموونەیەکا باشە لسەر ڤێ چەندا هەنێ.

هندی دزیکەرە دڤێ ئایەتێدا یێ موطلەقە هەر وەکۆ دەست تێدا یا موطلەقە (ئانکۆ دئایەتێدا نەهاتیە کا ئەگەر دزییا وی چەند بیت دێ دەستێ وی بڕن،

١- [سورة المائدة: ٣٨]

وهەرووەسا د ئایەتێدا نەهاتیە دەمێ دەستێ وی دبڕن دێ لکیش جهیرڕا دەستی بڕن)،
ڤێجا سوننەتا قەولی یا ئێکێ یا ئاشکەرا کری (ئانکو یا ئاشکرا ودیارکری کا ئەگەر دزییا وی چەند بیت دەستێ وی دێ ئێتە بڕین)، وپێغەمبەری ﷺ یا قەیت کری ب وی دزیکەریڤە ئەوێ چارێکەکا دیناری د دزیت (ئێک دینار بەرامبەری ئێک میثقالا زێڕیە وئێک میثقالا زێڕی دبیتە چار غرام وبیستو پێنج ملیم، چارێکەک ئانکۆ دبیتە غرامەک وتشتەک یا زێڕی)
ب گوتنا خۆ دەمێ دبێژیت :
(لا قطع إلا في ربع دينار فصاعداً)[١] .
ڕامان :
"برین نینە بۆ دزیێ ئیللا دچارێکەکا دیناری ودسەردا".

ویا دوویێ (ئانکو کا دەستێ وی د کێڕێرا دێ بڕن) پێغەمبەری ﷺ یا دیارکری ب کریارا خۆ یان ژی کریارا هەڤالێن وی، و ڕازی بوونا پێغەمبەری ﷺ لسەر

١- [أخرجه الشيخان]

كریارا وانا؛ كۆ ئەوانا دەستێ دزیكەرى دبڕین دگەهێڕا (ئەو گەها لسەر كەفا دەستى ڕا وپشتا دەستى)، هەر وەكۆ ئەڤ چەندا هەنێ یا بەرنیاسە دپەرتوكێن حەدیساندا، بەلێ سوننەتا قەولى یا دیاركرى كا دەست چیە هەر وەكۆ هاتیە بەحس كرن دئایەتا تەیەمومێ دا : ﴿ فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُم ﴾[1] .

ڕامان :

" بۆ تەیەمومێ هوین ناڤچاڤێن خۆ ودەستێن خۆ مەسح بكەن ب ئاخێ ".

كۆ دەست لڤێرێ دیسان ب ڕامانا كەف دهێت (ئانكۆ نیڤا دەستى وپشتا دەستى حەتا گەهێ)، هەر وەكۆ هاتى دگوتنا پیغەمبەرى دا ﷺ : (التيمم ضربة للوجه والكفين)[2] .

ڕامان :

١- [سورة النساء: ٤٣]

٢- (أخرجه أحمد والشيخان وغيرهم من حديث عمار بن ياسر رضي الله عنهما)

" تەیەمموم ئەوە کۆ مروڤ جارەکێ دەستێ خۆ ل ئاخێ ددەت و ل ڕیێ خۆ ددەت وهەردوو نیڤێت دەستێ خۆ و دپشتا وان ددەت ".

و ئەڤە بۆ وە هندەک ئایەتێن دی ژی ئەڤێن کۆ مرۆڤ نەشێت تێبگەهیت ب تێگەهشتنەکا دورستاهی وەکی خودێ تەعالا ژمە دڤێت؛ ئیللا دڤێتن ب ڕێکا سوننەتێ بیت :

١- گوتنا خودێ تەعالا : ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ﴾[1] .
ڕامان :
" ئەوێن باوەری ب خودێ ئیناتین وپێغەمبەرێ وی ﷺ وکار ب ڤێ چەندێ کرین وچ زورداری تێکەلی باوەریا خۆ نە کرین؛ تەناهی وئێمناهی بۆ ڤانایە وئەو ئەون یێن ڕاستەڕێ بوین ".

١- [سورة الأنعام: ٨٢]

هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ د گوتنا خودێ تەعالا دا :

(بِظُلْمٍ : چ زورداری تێکەلی ئیمانا خۆ نەکرین)؛ وەسا تێگەهشتن لسەر گشتییا وێ، کۆ ئەوە ژهەمی جورێن زورداریێ دگریت خۆ ئەگەر زورداریەکا بچیک ژی بیت (ئانکۆ زورداریکرنا ل نەفسێ ب کرنا گونەها).

ژبەر ڤێ چەندا هەنێ بوو وان ئایەت بۆ ئاریشە، ئەون گوتن یا پێغەمبەرێ خودێ تەعالا:

" أيُّنا لم يلبس أيمانه بظلم؟ فقال صلى الله عليه وسلم:

"ليس بذلك، إنما هو الشرك ؛ ألا تسمعوا إلى قول لقمان:

﴿إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٞ﴾[1][2] ؟ ")

ڕامان : " کی ژمە هەیە باوەرییا وی؛ زورداری تێکەل نەبووی ونەهاتیە دناڤدا؟ پێغەمبەری ﷺ گوت: نە وەسانە وەکۆ هووین تێگەهشتین بەلێ ل ڤێرێ زورداری بەحسێ شرکێ یە (شریک چێکرنا بۆ خودێ تەعالا)، ئەرێ ما وە گوهـ ل گوتنا لوقمانی نەبوویە :

(إن الشرك لظلم عظيم)

١- [سورة لقمان: ١٣]

٢- (أخرجه الشيخان وغيرهما

ڕامان :
"هندی شریک دانانه بۆ خودێ تەعالا زوردارییەکا مەزنه".

٢- گوتنا خودێ تەعالا : ﴿ وَإِذَا ضَرَبۡتُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَقۡصُرُواْ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنۡ خِفۡتُمۡ أَن يَفۡتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْۚ ﴾[١].

ڕامان : "وئەگەر هوین گەلی باوەرداران دعەردیدا گەڕان و چوون چ گونەهـ لسەر وە نینە هووین نڤێژێن خۆ کورت بکەن ئەگەر هوین ژ دوژمنکارییا کافران ترسان لسەر خۆ ".

ڤێجا ظاهرێ ڤێ ئایەتێ هندێ دخازیت کۆ هندی کورتکرنا نڤێژێ یە دسەفەرێ دا کۆ مەرجێ وێ ئەوە دڤێت ترس هەبیت (ئانکۆ ئەگەر ترس نەبیت تۆ نڤێژا کورت ناکەی)؛ ژ بەر ڤێ چەندا هەنێ هندەک ژ هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ پسیار ژ پێغەمبەری ﷺ کرن و

١- [سورة النساء : ١٠١] .

گوتن : " ما بالنا نقصر وقد أَمِنَّا؟ قال: "صدقة تصدق الله بها عليكم، فاقبلوا صدقته"[١].

ڕامان :
"یا پێغەمبەرێ خودێ بوچی ئەم نڤێژێن خۆ کورت دکەین دسەفەران دا و ئەم یێن دئێمناهی وخوشیێ داینە، پێغەمبەری ﷺ گوت :
" ئەڤە خێرەکە خودێ تەعالا عز وجل لگەل وە یێ کری، ڤێجا هووین ئەڤێ خێرا هەنێ وەربگرن ".

٣- گوتنا خودێ تەعالا : ﴿ حُرِّمَتۡ عَلَيۡكُمُ ٱلۡمَيۡتَةُ وَٱلدَّمُ ﴾[٢].
ڕامان : "خودێ تەعالا یێ لسەر وە حەرام کری گوشتێ مراربی وخوین".

ڤێجا سوننەتا قەولی یا دیار کری کۆ هندی مراریا کولیایە ویا ماسیانە، وهەر وەسا هندی مێلاک

١- رواه مسلم.
٢- [سورة المائدة : ٣]

وخالخالکن ژ خوینێن حەلالن (ئانکو سوننەتێ ئەڤ هەر چارێن هەنێ بۆ مە ژبن ئایەتێ دەرئێخستن) .
ڤێجا پێغەمبەری ﷺ گوت :
أُحِلَّتْ لَكُمْ مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ، فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ :
الْجَرَادُ و الْحُوتُ(أي السمك بجميع أنواعه)، وَأَمَّا الدَّمَانِ :
فَالْكَبِدُ وَالطِّحَالُ " [١].
رِامان :
" بۆ مە یێن هاتینە حەلال کرن دوو تشتێن مرار بی ودوو خوین : کولی وماسی (ماسی ب هەمی جورێن ویڤە)، ومێلاک وخالخالک.

٤- گوتنا خودێ تەعالا : ﴿ قُل لَّآ أَجِدُ فِي مَآ أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٖ يَطۡعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيۡتَةً أَوۡ دَمٗا مَّسۡفُوحًا أَوۡ لَحۡمَ خِنزِيرٖ

١- أخرجه البيهقي وغيره مرفوعا وموقوفا، وإسناد الموقوف صحيح، وهو في حكم المرفوع؛ لأنه لا يقال من قبل الرأي.

﴿ فَإِنَّهُۥ رِجۡسٌ أَوۡ فِسۡقًا أُهِلَّ لِغَيۡرِ ٱللَّهِ بِهِۦۚ فَمَنِ ٱضۡطُرَّ غَيۡرَ بَاغٖ وَلَا عَادٖ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴾[1].

ڕامان :

" تۆ ئەی پێغەمبەر ﷺ بێژە وان ئەز نابینم دوێ دا یا خودێ تەعالا ب وەحیێ بۆ من هنارتی کۆ تشتەکێ حەرام بۆ وی یێ خارنەکێ ب خوت ژوان تشتان یێن هووین دبێژن حەرامن ژحەیوانان ئیللا ئەو تێ نەبیت: حەیوانەکێ مڕار بی (ئانکۆ ئەوە ئەوێ ب مریت ژبەری سەر ژێکرنەکا شەرعی بهێتە سەر ژێکرن).

یان ژی خوینەکا ڕوهن.

یان ژی گوشتێ بەرازی کۆ ئەو یێ پیسە.

یان ڤەکوشتیێ وی یێ زێدەگاڤی کری لسەر ئەمرێ خودێ ولدەمێ ڤەکوشتنێ ناڤێ ئێکێ ژبلی خودێ لسەر هات بیتە گوتن ".

پاشی سوننەت یا هاتی چەند تشت یێن حەرامکرین کۆ نە هاتینە بەحس کرنێ دڤێ ئایەتا هەنێ دا،

١- [سورة الأنعام : ١٤٥]

وەکۆ گوتنا پێغەمبەری ﷺ: " كل ذي ناب من السباع وكل ذي مخلب من الطير حرام"

ڕامان :

" هەر حەیوانەکێ خودان کێلبە ژ حەیوانێن دڕندە، وهەر بالندەکێ خودان پەنجە ژ بالندان؛ گوشتێ وان یێ حەرامە".

و دڤی بابەتیدا چەندین حەدیسێن دی یێن هەین لسەر پاشڤەلێدانا ژڤێ چەندا هەنێ.

وەکۆ گوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ڕۆژا خەیبەرێدا : "إن الله ورسوله ينهيانكم عن الحمر الإنسية، فإنها رجس"[١].

ڕامان :

" خودێ تەعالا وپێغەمبەرێ وی ﷺ نەهیا وە یێ کری وهوین یێن داینە پاش ژخوارنا گوشتێ کەرێ ناڤ مروڤان دا (ئەوێ مروڤ شولێن خۆ پێ دکەت)، هندی گوشتێ وی یە؛ یێ پیسە".

---

١ - (أخرجه الشيخان)

٥- گوتنا خودێ تەعالا: ﴿قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِ﴾[١].

ڕامان :

" تو -ئەی پێغەمبەر- بێژە وان موشرکا :

ئەرێ کێ ئەو جلکێ باش یێ خودێ دەرێخستی بۆ عەبدن خۆ و کرییە خەمل و جوانی بۆ وان ل سەر وە حەرام کرییە؟

وکێ خۆشیبرنا ب ڕزقێ حەلال یێ خودێ تەعالا دای حەرام کر یە؟ "

ڤێجا سوننەتێ دیسان یا دیارکری کۆ هندەک ژ زینەتێ وخەملێ یێن هەین دحەرامن، یا بنەجهـ بوی ژ پێغەمبەری ﷺ ئەو ڕۆژەکێ ل هەڤالێن خۆ دەرکەت وئێک ژ دەستێن ویدا جلکێ حەریری تێدابوو ود دەستێ دیدا زێڕ تێدا بوو، ڤێجا پێغەمبەری ﷺ گوت :

"هذان حرام على ذكور أمتي، حل لإناثهم"[١].

١- [سورة الأعراف : ٣٢]

ڕامان :

" گوت ئەڤ هەردووکێن هەنێ (زێر وجلکێن حەریری) حەرامن لسەر رەگەزێ نێر یێن ئوممەتا من، وحەلالن لسەر رەگەزێ مێ یێن ئوممەتا من".

وحەدیس دڤێ مەعنێ دا زورن وبەرنیاسن دصحیحا بوخاری وموسلمی وغەیری وانا دا، وژغەیری ڤێ چەندا هەنێ ژی ژنمونەیان زورن وبەرنیاسن لنک زانایان زانایێن حەدیسێ وفقهی.

ودڤێ چەندا مە بوراندیدا بۆ مە دیاردبیت ئەی گەلی برایا گرنگیا سوننەتێ دشەریعەتێ ئیسلامێ دا.

ئەگەر ئەم دووبارە سەحکەینە ئەوان نموونەیێن بەحسکری بێی کۆ ئەم سەحکنە وانا یێن مە بەحس نەکرین ژی؛ یەقینەن دێ بۆ مە چێبیت کو چ رێک نینن بۆ تێگەهشتنا قورئانا پیرۆز ب تێگەهشتنەکا دورست؛ ئیللا دڤێت سوننەت دگەل دابیت.

---

١ - (أخرجه الحاكم وصححه)

و د نمونەیا ئێکێ دا:

هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ و ـ رضي الله عنهم ـ وەسا تێگەهشتن ب ڕامانا پەیڤا (الظلم) ئەوا هاتی بەحس کرنێ د ئایەتێدا؛ لسەر ظاهرێ وێ، دگەل هندێ هندی ئەو بوون رازیبوونا خودێ لسەر وان بیت

هەرووەکۆ ابن مسعود -رضي الله عنه- دبێژت :

"أفضل هذه الأمة ، أبرها قلوباً، وأعمقها علماً، وأقلها تَكلُّفاً".

ڕامان :

" کۆ هندی هەڤالێن پێغەمبەرینە ﷺ و ـ ڕازی بوونا خودێ لسەر وان بیت ـ ئەو چێترین وخێرترینێن ڤێ ئوممەتێنە، ودلێن وان ژ یێ خەلکێ هەمیێ باشترن، و ژ هەمیان زاناترن، وهەر وەسا ئەو کێم ئاخفتنن ".

وئەو دگەل ڤێ چەندا هەنێ ژی؛ بەلێ ئەو خەلەت بوون د تێگەهشتنا ئەڤێ پەیڤا هەنێ دا (ئانکۆ یا ـ الظلم ـ)، ئەگەر نە پێغەمبەری ﷺ ئەو زڤراندبان

ژخەلەتیا وانا وبەرێ وانا نە دابا یا دورست دەربارەی پەیڤا (الظلم)دا ئەوا هاتی بەحس کرنێ کۆ شرکە؛ ئەم ژی دا لدویڤ وان کەڤین لسەر خەلەتیا وان، بەلێ خودێ تەعالا ئەم پاراستن ژ ڤێ چەندا هەنێ، ب فەضلێ رێنیشاندانا پێغەمبەری بۆ مە ﷺ وفەضلێ سوننەتا وی ورێکا وی.

و د نمونەیا دووێ دا :

ئەگەر نە ئەو حەدیسا بەحس کری با ئەم دا میننە دگومانێدا هەما ب کێمی؛ دەربارەی کورت کرنا نڤێژێ دسەفەرێدا دحالەتێ ئێمناهیێ و خوشیێ دا - ئەگەر چەند مە نەگوتبا کۆ هەتا ئەم بشێن نڤێژا کورت بکەین مەرجە دڤێت ترس هەبیتن هەر وەکو دظاهرێ ئایەتێدا هات -

وهەر وەکۆ ئەڤ چەندا هەنێ بۆ هندەک ژ صەحابیا دیار بوو ؛ ئەگەر وانا پێغەمبەر ﷺ نەدیتبا کۆ یێ نڤێژا کورت دکەتن، وئەو ژی نڤێژا دگەل وی کورت دکەن وێن د ئێمناهیێ ژی دا.

و د نمونەیا سیێ دا :

ئەگەر دیسان نە حەدیس با ئەم دا حەرام کەین تشتێن پاقژ ئەوێن بۆ مە هاتینە حەلال کرنێ: کولی وماسی، ومێلاک وخالخالک.

و د نمونەیا چارێ دا :

ئەگەر نە ئەو حەدیسە با ئەوا هندەک ژێ مە بەحسکری؛ ئەم دا حەلال کەین تشتێ خودێ تەعالا لسەر ئەزمانێ پێغەمبەری ﷺ بۆ مە حەرام کری ژحەیوانێن دڕندە بگرە وهەرووەسا باڵندەیێن خودان پەنج بگرە.

وهەرووەسا د نمونەیا پێنجێ دا :

ئەگەر نە ئەو حەدیسەبان ئەوێن لسەر وی بابەتی هاتین ؛ ئەم دا حەلال کەین وێ یا خودێ تەعالا حەرام کری لسەر ئەزمانێ پێغەمبەرێ خوە ﷺ ژ زێری وجلکێ حەریری؛

و ئەها لڤێرێ (و ژبەر ڤێ چەندێ) هندەک ژ سەلەفان دبێژن : " السنة تقضي على الكتاب "

ڕامان : " سوننەت حوکمی لسەر قورئانێ دکەت ".

بەرزەبوونا ئەوان کەسان یێن خۆ بێ منەت دکەن ب قورئانێ ژسوننەتێ

وب مخابنی ڤە کۆ هندەک ژموفەسران ونڤیسەرێن سەردەم یێن هەین کۆ دبێژن دورستە ئەوا هاتی بەحسکرن دهەردوو نموونەیێن دووماهیکێ دا ژحەلال کرنا خارنا گوشتێ حەیوانێ خۆدان کێلبە وهەرووەسا کرنا زێری لبەر خۆ وجلکێ حەریری؛ وەکی ئیعتیماد وپشت بەستن لسەر قورئانێ بتنێ، بەلێ کومەک یا دەرکەتی دڤی دەمێ نوکە دا کۆ خۆ ب ناڤ دکەن (القرآنيين) ئەو قورئانێ تەفسیر دکەن لدیڤ هەوایێ نەفسا خۆ ولدیڤ عەقلێ خۆ، بێی کۆ ئەو داخازا هاریکایێ لسەر ڤێ چەندێ ب سوننەتا دورست بکەن، بەلێ سوننەت لنک وانا لدیڤ هەوا وئارەزوویێن خۆ دبەن، ڤێجا یا گونجایی بیت دگەل هەوایێ نەفسا وان ئەو دەست دهاڤێژنێ ودگرن، ویا نە گونجایی بیت دگەل هەوایێ نەفسا وان ئەو ل پشت خورا دهاڤێژن .

وهەر حەچەکۆ پێغەمبەری ﷺ ئاماژە ب ڤان کەسان کری (ئانکۆ قورئانیا) ب گوتنا خۆ دحەدیسا صەحیح دا دەمێ دبێژیت :

" لا أَلْفِيَّنَ أحدكم متكئاً على أريكته، يأتيه الأمر من أمري مما أمرت به، أو نهيت عنه، فيقول: لا أدري! ما وجدنا في كتاب الله اتبعناه"(١).

ڕامان :

" ئەز ئێک ژ وە نە بینم کۆ وی پالا خۆ دابیتە تەختێ خۆ وخۆ درێژ کربیت(ئانکۆ بشەهوەتن خۆ ڤە یێ مژیلە)، وفەرمانەک ژ فەرمانێت من بۆ وی بهێت ئەوێن من پێ فەرمان لێ کرین، یان نەهیەک ژ نەهیێن من ئەوێن من ئەو ژێ داینە پاش، ئەو (بهێت) بێژیت: ئەز نزام! یا دکیتابا خودێ تەعالا دا هەی ئەم دێ لدیڤ وێ چین ".

و دریوایەتا دیا دا د بێژیت : " ما وجدنا فيه حراماً حرمناه ، ألا وإني أتيت القرآن ومثله معه"

١- رواه الترمذي.

ڕامان :

" یا مه دیتی دکتێبا خودێ دا حەڕامه ئەم دێ وێ حەڕامکەین، (ڤێجا پێغەمبەری ﷺ بەرسڤا وانا دا وگۆت) هوین بزانن کۆ خودێ تەعالا قورئان یا دایە من و وەکی قورئانێ ژی دگەل وێدا یا دایە من (ئانکو بەحسێ سوننەتێ یە) ".

و دریوایەتا دی دا دبێژیت :

" ألا إن ما حرم رسول الله مثل ما حرم الله "

ڕامان :

" بزانن ئەو تشتێ پێغەمبەرێ خودێ تەعالا ﷺ حەڕام کری وەکی وێ یە ئەوا خودێ تەعالا حەڕام کری ".

بەلێ ب مخابنی ڤە کۆ هندەک ژ نڤیسەرێن خۆدان ڕێز کۆ پەرتووکەک یا چێکری دەربارەی شەریعەتێ ئیسلامێ وبیروباوەرێن وێدا، و دپێشەکییا وێدا یا بەحسکری کۆ وی ئەڤ پەرتووکە یا چێکری و وی چ پەرتووک نینن کۆ لێ بزڤریت ژبلی قورئانێ!.

ڤێجا ئەڤ حەدیسا دورست هندێ دگەهینیت ب گەهاندنەکا ڤەبڕ لسەر هندێ کۆ شەریعەتێ ئیسلامێ نە ب تنێ قورئانە، بەلێ ئەو قورئان وسوننەتە، ڤێجا هەر کەسەکێ دەست ب ئێکێ بگرت بێی کۆ دەست ب یادی بگرت؛ هینگێ ئەوی دەست ب ئێک ژوان هەردووکا ژی نە گرتییە، چونکۆ هەر ئێک ژ وان هەردووکا فەرمانێ دکەت ب دەست گرتنا ب یا دی هەر وەکۆ خودێ تەعالا دبێژیت :

﴿ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَ ﴾(١).

ڕامان :

" هەر کەسەکێ گوهداریا پێغەمبەری ﷺ بکەت ئەوی گوهداریا خودێ تەعالا کر ".

وخودێ تەعالا دبێژیت : ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ﴾(٢).

١- [النساء اية ٨٠].

٢- [النساء اية٦٥].

ڕامان :

"خودێ تەعالا ب خۆ سویند خوار کۆ ئەو باوەریێ نا ئینن حەتا کۆ ئەو دژیانا تەدا تە نەکەنە حەکەم ئەی پێغەمبەر ﷺ دویی تشتی دا یێ سەرا وی هەڤرکی دناڤبەرا واندا پەیدا بوویی، وپشتی مرنا تە ژی سوننەتا تە ب کەنە حەکەم، پاشی ئەو د دەرحەقا وێ دا یا تە فەرمان پێ دایی چ د ل تەنگیەکێ لنک خۆ نەبینن، ودگەل هندێ ژی ئەو ب دورستی خۆ ب دەستڤە بەردن ".

وخودێ تەعالا دبێژیت :

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤۡمِنٖ وَلَا مُؤۡمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمۡرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُ مِنۡ أَمۡرِهِمۡۗ وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ ضَلَّ ضَلَٰلٗا مُّبِينٗا ﴾[١].

ڕامان : " نا چێبیت ونەیا دورستە بۆ زەلامێ باوەردار وژنا باوەردار ئەگەر خودێ تەعالا وپێغەمبەرێ وی ﷺ فەرمانەک دان کۆ ئەو حوکمی ب وێ فەرمانێ نەکەن وبێژن یا مە بڤێت ئەم دێ وێ هەلبژێرن، وهەر کەسەکێ بێ ئەمریا خودێ تەعالا وپێغەمبەرێ وی ﷺ بکەت ئەو دویر کەت دویرکەتنەکا ئاشکەرا ".

١- الأحزاب[٣٦]

وخودێ تەعالا دبێژیت : ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُواْ ﴾[١].

ڕامان :
" تشتێ پێغەمبەر ﷺ پێ هاتی وبدەته وە هوین وی تشتی وەربگرن، وتشتێ پێغەمبەری ﷺ هوین ژێ داینە پاش هوین خو ژێ دویربێخن ".

وبمناسبەیا ڤێ ئایەتێ من حەش وێ کر یا بنەجهـ بوی ژ عبدالله ێ کورێ مەسعودی -ڕازیبینا خودێ تەعالا لسەر بیت- کو ژنکەک هاتە دەف وی وگۆتە وی: ئەرێ توی ئەوێ دبێژیت :

(لعن الله النامصات والمتنمصات والواشمات.. الحديث؟)

ڕامان : " ئانکۆ لەعنەتا خودێ تەعالا لسەر وێ ژنێ بیت ئەوا مویان ژ ناڤچاڤێن خۆ دهلکێشیت وئەوا داخاز دکەت کۆ بۆ وێ بهێتە هلکێشان ژی، وئەوا دەقان چێدکەت.. هەتا دوماهیکا حەدیسێ "؟

١- الحشر [٧]

عبدالله ێ کورێ مەسعودی

گوته وێ ژنکێ : بەلێ من یا گۆتی.
ئەوێ ژنکێ گۆت : من کتێبا خودێ تەعالا ژ دەست پێکا وێ حەتا دوماهیکا وێ خواند من ئەڤ تشته تێدا نەدیت ئەڤا تە گوتی، عبدالله ی گوته وێ: ئەگەر تۆ ب خوینی تۆ دێ تێدا بینی، ئەرێ ما تە نە خواندیه گوتنا خودێ تەعالا لدەمێ دبێژیت :

﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْ ﴾[١].

ڕامان :
" تشتێ پێغەمبەر ﷺ پێ هاتی وبدەته وە هوین وی تشتی وەرگرن، وتشتێ پێغەمبەری ﷺ هوین ژێ داینه پاش هوین خو ژێ دویربێخن ".
ئەوێ ژنکێ گوت : بەلێ، عبدالله ی -ڕازیبینا خودێ ل سەربیت- گۆت: من گول پێغەمبەری بی ﷺ گۆت:
لعن الله النامصات[٢]...

١- الحشر [٧]
٢- الحديث(متفق عليه).

زمانێ عەرەبیێ نە یێ بێ منەتە بو تێگەهشتنا قورئانێ

دئەڤا بوریدا بۆ مە دیار بوو ب ئاشکرای کۆ چ دەرفەت بۆ چ کەسێ نینە کۆ ئەو قورئانا پیروز تێبگەهیت ئەگەر خۆ ئەو چەند یێ زانا ژی بیت دزمانێ عەرەبیێ وئادابێت وێ دا؛ بێی کۆ داخازا هاریکاریێ لسەر تێگەهشتنا وێ بکەت ب سوننەتا پێغەمبەری ﷺ یا ب گۆتن ویا ب کریار، چونکۆ ئەو کەسە نە زاناترە دزمانێ عەرەبییێدا ژ هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ کۆ قورئان ب زمانێ وانا هات بوو خوارێ، و د وی دەمیدا هێش پیساتی وشێلاتییا زمانێ ئەعجەمی ویێ کولانکی وئەو خەلەتییێن دزمانێ عەرەبیێ دا دەرکەڤتین؛ تێکەلی زمانێ عەرەبی نە ببوو، ودگەل ڤێ چەندێ هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ ئەو خەلەت بوون د تێگەهشتنا ئەوان ئایەتێت بوریدا وی دەمێ وانا ئیعتیمادا خۆ داینە سەر زمانێ خۆ بتنێ.

و لسەر ڤێ چەندێ: ژتشتێن بەدیهیە کۆ هندی مرۆڤە چەند یێ زانا بیت ب سوننەتێ، کۆ ئەو دێ یێ هەژیتر بیت ژهەمی خەلکی بۆ تێگەهشتنا قورئانێ ودەرئێخستان ئەحکامان ژێ؛ ژ وی یێ نەزان بیت ب قورئانێ، ڤێجا پا تۆ چ د بێژی بۆ وی یێ پویتەی وگرنگیێ ب ڤێ چەندێ نەدەت (ئانکۆ سوننەتێ)، وبۆ وی ئەوێ ئەصلەن ل سوننەتێ نا زڤڕیت بۆ تێگەهشتنا قورئانێ؟

ژبەر ڤێ چەندێ ژ قاعیدەییێن کۆ زانا لسەر رێکەفتین (متفق) وئێک دەنگبین:
کۆ ئەوە قورئان ب قورئانێ بهێتە تەفسیرکرن وقورئان ب سوننەتێ وقورئان ب گوتنێت هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ دهێتە تەفسیرکرن...هەتا دوماهیێ.

و لڤێرێ بۆ مە ئاشکەرا دبیت ئەگەرێ رێ بەرزەبوونا زانایێن کەلامی دکەڤن دا ودنوکە دا و پێچەوانەیا وانا دگەل سەلەفان دبیروباوەرێن وانادا، و هەما تۆ نەبێژە پێچەوانەیا وان دگەل سەلەفان دئەحکامێن حەلال وحەڕامیێ دا، ئەوژی ئەگەرێ ڤێ چەندێ

هەمی بۆ هندێ دزڤریت دویراتییا وان ژ سوننەتێ وناسکرنا وانا بۆ سوننەتێ، وئەو ئەقلێن خۆ وهەوا وئارەزوییێن نەفسا خۆ دکەنە حاکم دەربارەی ئایەتێن سالوخەتێن خودێ تەعالا دا وژبلی ڤێ ژی.
و چەند ئاخڤتنەکا جانە ئەوا هاتی د "شلوڤەکرنا عەقیدەیا طەحاویدا"(ص١٢_الطبعة الرابعة):
"ئەو چەوا دئاخڤیت دەربارەی ئەصلێن دینی دا کۆ ئەوێ زانینێ نا وەرگریت ژ کیتابێ وسوننەتێ، بەلێ بتنێ وەردگریت ژگوتنا فلانی وفلانی؟!
وئەگەر ئەو هزربکەت ئەو یێ وەردگریت ژ کیتابا خودێ تەعالا، ئەو تەفسیرا کیتابا خودێ تەعالا؛ نا وەرگریت ژ حەدیسێن پێغەمبەری ﷺ، وناسەحکەتە حەدیسێن پێغەمبەری ﷺ، وهەتا نا سەحکەتە وێ ئەوا هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ گوتین وئەوێن لدویڤ وان چووین ب باشی، ئەوا کۆ ژ وانا بۆ مە هاتییە ڤەگوهاستنێ ژیێن باوەرپێکری کۆ ئەون ئەوا ئەهلێ نەقدێ هەلبژارتین؛ ڤێجا ئەوانا نە بتنێ خواندنا قورئانێ بۆ مە ڤەگوهاستینە، بەلێ ئەوانا خواندنا وێ وڕامانا وێ یێن ڤەگوهاستین، وئەوانا نە بتنێ خۆ فێری قورئانێ دکرن وەکۆ چەوا زارۆک خۆ

فێردکەنێ، بەلێ ئەوانا خۆ فێری رامانێن وێژی دکرن، وئەو کەسێ ڕێیا وان نەگریت ئەو وی ئاخڤت ب بۆچوونا خۆ، وئەوێ ب بۆ چوونا خو باخڤیت، و ب وێ باخڤیت ئەوا ئەو هزر دکەت ژدینێ خودێ تەعالایە، ونە وەرگریت ژ کتێبا خودێ ئەو گونەهکارە! ئەگەر خۆ بۆ چوونا وی یا دورست ژی بیت(چونکۆ ئەوی ل دەستپێکێ ئەو بۆ چوونە گۆت نە وەکی دیڤ چوون بۆ کتێبا خودێ وسوننەتێ بەلێ وی ژنک خۆ گۆت، ڤێجا ئەگەر پشتی وی ژنک خۆ گۆتی وچوو سەحکرێ ئەو دورستە ژی ولدیف کتێبا خودێ وسوننەتێ یە ژی ئەو هەر خەلەتە، چۆنکو ل دەستپێکێ ئەوی ژنک خۆ ئەو گۆتنە گوتبوو) و ئەوێ وەرگریت ژ کیتابێ وسوننەتێ ئەو خۆدان خێرە ئەگەر خۆ ئەو خەلەت ببیت ژی، بەلێ ژخۆ ئەگەر دورست بیت هینگێ دێ خێرا وی چەند جارکی لێ هێت "، پاشی هەر خودانێ "شلەڤەکرنا عەقیدا طەحاوی" دبێژیت (ص ٢١٧)

"یا واجبە ب کاملی و ب تەمامی مرۆڤ خۆ ڕادەستی ئەمرێن پێغەمبەری ﷺ بکەت، وڕاببیت ب فەرمانێن وی، وئەو گوتنێن پێغەمبەری ﷺ گوتین

ئەم وەرگرین و ڕاست ب دانین بێی کۆ ئەم هەڤرکییێ ونە ڕازیبوونا خۆ دیاربکەن ب هزرێن خۆ یێن باطل و ئەم بهێن ناڤێ وێ ب کەینە تشتەکێ مەعقول، یان ئەم وێ ڕاکەین وەکۆ شوبهە وگومان، یان ژی ئەم بۆ چوونێن زەلامان بینین دانینە سەر هزرێن وانا یێن پیس وپێش گوتنێن پێغەمبەری ب دانین، ڤێجا دڤێت ئەم ئێکانیا پێغەمبەری ﷺ بکەین دحوکم کرنێ و دخۆ تەسلیم کرنێدا و هەروەسا د پێ ڕابینێ دا، هەروەکو ئەم ئێکانیا وی بکەین ئەوێ پێغەمبەر هنارتی -کو خودێ تەعالایە- د عیبادەتی دا ود خۆ شکاندنێ و دخۆ زەلیل کرنێ و دزڤڕینا باڵ وی وتەوەکولێ دا".

وکورتاتیا گوتنێ:

یا واجبە لسەر هەمی موسلمانان کۆ ئەو جوداهیێ نەکەن دناڤبەرا قورئان وسوننەتێ دا، دەربارەی واجبییا دەست بگرتنا وان هەردووکان، وڕاکرنا شەریعەتی لسەر وان هەردووکان پێکڤە، وئەڤ چەندە ضمانە بۆ وانا کۆ ئەو خوار نەبن بۆ لایێ ڕاستێ وبۆ لایێ چەپێ، وئەو پاشڤە نەزڤرن لسەر

پەحنیکا پێت خۆ وپشت پشکی وبەرزە ببن، هەروەکۆ پێغەمبەری ﷺ بروهنی و واضحی دگۆتنا خۆ دا بەحسێ ڤێ چەندێ کری :

" ترکت فيكم أمرين، لن تضلوا ما إن تمسكتم بهما: كتاب الله و سنتي، ولن يتفرقا حتى يرِدا على الحوض"[١].

ڕامان :

" کۆ من دوو تشت دناڤ وە دا یێن هێلاین، هوین سەردا ناچن ئەگەر هوین دەست ب وان ب گرن: ئەوژی کتێبا خودێ تەعالایە قورئانە وسوننەتا منە، وهوین ژ وێ (قورئان وسوننەتێ)جودا نابن هەتا هوین دهێنە سەر حەوضێ .

١- (رواه مالك بلاغاً، والحاكم موصلاً بإسناد حسن)

تێبینیەکا گرنگ :

ژ تشتێن بەدیهییە کو پشتی ڤێ چەندێ ئەز بێژم :
کۆ هندی سوننەتە ئەو سوننەتا هندە ئەڤ گرنگیا مەزن هەی د شەریعەت دانانێدا، ب تنێ ئەو سوننەتەیە ئەوا بنەجهـ بووی ژ پێغەمبەری ﷺ ب رێکێن علمی وب سەنەدێن دورست یێن بەرنیاس لنک خودانێن زانینێ ب حەدیسێ وزەلاَمێن حەدیسێ، بەلێ نە ئەوە کۆ ئەوا دزکێن پەرتووکێن ژێک جودا یێن تەفسیر وفقهێ وتەرغیب وتەرهیبێ ورەقائیق ومەواعیظا وژبلی وان ژی؛ چونکۆ بەهرا پتر ژوانا حەدیسێن لاواز ویێن مونکەر ومەوضوع یێن تێدا، وهندەک ژوان حەدیسێن لاواز ئەون ئەوێن ئیسلامەتی خۆ ژێ بەریی دکەت، وەکۆ :

[حەدیث هاروت وماروت، وقصة الغرانیق] [١] ،

کۆ من نامایەکا تایبەتا هەی لسەر پویچکرنا وێ قصەتێ و ئەو نامە یا هاتیە چاپکرنێ، ومن کومەکا زۆر ژ حەدیسێن لاواز یێن ئیناتین د کتێبا خۆ یا مەزن دا "سلسلة الأحادیث الضعیفة والموضوعة وأثرها السیئ في الأمة"،

١- ناڤێ وێ" نصب المجانیق في نسف قصة الغرانیق" چاپا مەکتەبا ئیسلامی..

کو هژمارا وان هەتا نوکه د گەهیته چوار هزار حەدیسا[١] ! کۆ دویێ کتێبا من دا من حوکمێن وانا یێن بەحس کرین ناڤبەرا حەدیسێن لاواز وییێن مەوضوع بەلێ ب تنێ پێنج سەد ژوان یێن هاتینه چاپ کرنێ!

ڤێجا یا واجبه لسەر زانایان وخودانێن زانینێ، نەخاسمه ئەوێن تێگەهشتنا خۆ وفەتواییێن خۆ بەلاڤه دکەن دناڤ خەلکی دا بلا ئەو بستەهیێ نه دەنه خۆ لسەر بەلگەکرنا (الإحتجاج) ب حەدیسێن لاواز هەتا ئەو خۆ پشت ڕاست دکەن ژ بنەجهـ بوونا وێ، چنکۆ ئەو پەرتووکێن فقهی ئەوێن ئەو لێ دزڤرن بەهرا پتر ئەو ئەون یێن تژینه ژحەدیسێن لاواز ومونکەر وحەدیسێن چ ئەسل بو نەهەی، هەر وەکۆ ئەڤ چەندا هەنێ یا بەرنیاسه لنک زانایان.

١- ونوکه هژمارا وان یا ژ پێنج هزارا بووی خودێ تەعالا سەهل بکەت چاپکرنا وێ ل نێزیک .
وەرگێر: نوکه ولله الحمد یا چاپ کریه وبەردەسته، خودێ تەعالا بکت د میزانا حەسەناتێن شێخی دا و رحمه الله رحمة واسعة..

ومن دەست ب پروژەکێ مەزن ویێ گرنگ کربوو دهزرێن خۆ دا، وئەو گەلەک یا ب مفایه بۆ وان ئەوێن خۆ مژیل دکەن ب فقهی ڤه ومن ناڤێ وێ یا کرییه "الأحاديث الضعيفة والموضوعة في أمهات الكتب الفقهية" ومەرەما من پێ ژێ ئەڤ پەرتوکێن هەنێ نە:

١- الهداية للمرغيناني في الفقه الحنفي.
٢- المدونة لابن القاسم في الفقه المالكي.
٣- شرح الوجيز للرافعي في الفقه الشافعي.
٤- المغني لابن قدامة في الفقه الحنبلي.
٥- بداية المجتهد لابن رشد الأندلسي في الفقه المقارن.

بەلێ ب مخابنی ڤه دەرفەت نە کەتێ کو ئەز تەمام بکەم چونکۆ گوڤارا (الوعي الإسلامي الكويتية) کۆ سوز دابوو ب بەلاڤەکرنا وێ، وپێشوازی لێکر، بەلێ پشتی من سەحکرێ ئەوانا بەلاڤ نە کربوو.
و ئەڤ چەندا هەنێ ژ من چوو، وچێدبیت دهەلکەفتێن بهێت دا إن شاء الله تەوفیقا من بهێتە

دان کۆ ئەز دێ بۆ برایێن خۆ ئەوێن خۆ مژیلی فقهی دکەن مەنهەجەکێ علمی یێ هویر (دقیق) کو هاریکاریا وان بکەت لسەر ڤێ چەندا هەنێ بدانمە بەر دەست، و رێکا ناسکرنا پلەیا حەدیسێ بۆ وان ب ساناهی لێ بهێت کۆ ب زڤرینا بۆ وان ژێدەرا ئەوێن کو دڤێت مرۆڤ لێ ب زڤرت ژپەرتوکێن حەدیسێ، وب ئاشکەراکرنا تایبەتمەندییێت وێ، وئەوا مرۆڤ بشێت خۆ پشت ڕاست بکەت لسەر وانا،

والله تعالى ولي التوفيق.

لاوازیا حەدیسا موعاذی دەربارەی بابەتێ بۆ چوون ورەئیا وئەوا ژێ دهێتە ئینکارکرن

و ژبەری ئەز ڤێ ئاخڤتنا خۆ ب دوماهیک بینم ئەز دبینم پێتڤی یە ئەز هوشیارکرنێ ب دەمە برایێن خۆ یێن ئامادە لسەر حەدیسەکا مەشهور، کێم پەرتووک یێن هەین ژپەرتوکێن أصول الفقه کۆ ئەڤ حەدیسە تێدا نەبیت، ژبەر لاوازیا وێ حەدیسێ دەربارەی بابەتێ ئیسنادێدا و ژبەر دژاتییا وێ لگەل وێ ئەوا ئەم ژێ ب دوماهیک هاتین دڤێ ئاخڤتنا مەدا؛ کۆ ئەوە چێنابیت مرۆڤ جوداهیێ بکەتە دتەشریع کرنێدا دناڤبەرا قورئان وسوننەتێ دا، ویا واجبە مرۆڤ دەست ب هەردووکا بگرتن، ئەوژی حەدیسا موعاذی کورێ جەبەلیە -خودێ ژێ ڕازیبیت- کۆ دەمێ پێغەمبەری ﷺ هنارتییە یەمەنێ گۆتە وی :

"بم تحكم؟" قال: بكتاب الله، قال: "فإن لم تجد؟" قال: بسنة رسول الله، قال: "فإن لم تجد؟" قال: أجتهد رأيي ولا

آلو. قال: "الحمد لله الذي وفَّقَ رسولَ رسولِ الله، لما يحب رسول الله".

رامان :

" ئەی موعاذ تۆ دێ حوکمی ب چ کەی؟ موعاذی گۆت: ب کتێبا خودێ تەعالا، پێغەمبەری ﷺ گوتێ: ئەگەر تە دکتێبا خودێ تەعالا دا نەدیت حوکمێ وی تشتی؟ گۆت: ب سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ ئەز دێ کەم، گوتێ: ئەگەر تە د سوننەتێ دا نەدیت؟ گۆت: ئەز دێ ئجتیهادێ کەم ب بۆ چوونا خۆ وئەز تەقسیرێ وسستیێ د ئجتیاهادا خۆ دا ناکەم، وپێغەمبەری ﷺ گۆت :

" حەمد وسوپاسی بۆ وی خودای بن ئەوێ تەوفیقا هنارتیێ پێغەمبەرێ خودێ تەعالا دای، بۆ ئەوێ یا پێغەمبەرێ خودێ تەعالا حەژێدکەت".

ئەمما لاوازیا ئیسنادا وێ، مە نوکە دەرفەتا ئاشکەرا کرنا وێ نینە، ومن ئەڤ چەندا هەنێ یا ئاشکەرا کری ب ئاشکەراکرنەکا ڤەبر چێدبیت ژبەری نوکە من بەحس نەکربیت دوێ زنجیرەیا ژبەری نوکە من

بەحسکری[١] ، وبەسی منە کۆ ئەز بەحس بکەم کۆ پێشەوایێ باوەڕداران د حەدیسێ دا پێشەوا بوخاری - ڕەحما خودێ ل سەر بت- دەربارەی ڤێ حەدیسێ دا دبێژیت:

"حدیث منکر "[٢].

وپشتی ڤێ چەندێ دورستە بۆ من کۆ ئەز ب چم بەحسی ئاشکەراکرنا تەعاروضا وێ بکەم ئەوا من ئاماژە پێ دای ڤێجا ئەز دێ بێژم:

هندی حەدیسا موعاذیە کو ئەڤ حەدیسا هەنێ بۆ حاکمی مەنهەجەکی ددانیت دحوکم دانێدا لسەر سێ قوناغان، کو بۆ وی نەیا دورستە ئەو حوکمی ب گەریت دبۆ چوونێدا ئیللا پشتی کۆ ئەو دسوننەتێ دا نەبینیت، وبۆ وی نەیا دورستە ئەو حوکمی دسوننەتێ دا ب گەریت ئیللا پشتی ئەو دقوئانێ دا نە بینت.

١- ئەو ژی ب ژمارا ٨٨٥ ژ وێ زنجیرا مە بەحس ژێ کرێ، وداخازا من ئەوە ئەو بەرگێ ئەو حەدیسە تێدا ل نێزیک بهێتە چاپکرن.

٢- و وەک یا زانایە منکر ژی ئێک بەشێن زەعیفێ یە.

سەبارەت بابەتێ بۆ چوونێ بتنێ کۆ ئەڤ چەندە رێکەکا دورستە لنک هەمی زانایان، وهەرووەسا زانا دبێژن :

" إذا ورد الأثر بطل النظر ".

راman :

"ئەگەر حەدیس هات چ حوکم ب بۆ چوونێ ناهێتە کرن".

بەلێ سەبارەت سوننەتێ کۆ ئەڤ چەندە نە یا دورستە؛ چونکۆ سوننەت حوکمی دکەت لسەر کتێبا خودێ تەعالا و وێ ئاشکەرا دکەت، یا واجبە ئەو ل حوکمی ب گەریت دسوننەتێ دا، وئەگەر خۆ ئەو هزر بکەت ئەو حوکمە یێ دکتێبا خودێ دا ژی یێ هەی ژ بەر وێ ئەوا مە بەحس کری، سوننەت دگەل قورئانێ؛ نە وەکۆ بۆ چوونێ یە دگەل سوننەتێ ، نەخێر پاشی نەخێر، بەلێ یا واجبە تۆ قورئان وسوننەتێ ب بینی ب ئێک ژێدەر کو چ جوداهی وڤەقەتیان دناڤبەرا هەردووکان دا نینە، هەرووەکۆ گۆتنا پێغەمبەری ﷺ ئاماژە ب ڤێ چەندێ کری :

" ألا إني أُتيت القرآن ومثله معه" ئانكۆ سوننەت.
وگۆتنا وى : "لن يتفرقا حتى يردا علي الحوض".
ڤێجا ئەڤ جوداكرنا هاتييە بەحس كرن دناڤبەرا واندا نەيا دورستە چونكۆ ئەو هندێ دخازيت جوداهى دناڤبەرا وان هەردووكان دا يا هەى وئەڤ چەندە ژى يا باطلە ژبەر وێ ئەوا مە بەرى نوكە ئاشكەرا كرى.
ڤێجا ئەڤە ئەو بى ئەوا من ڤياى ئەز وە لێ هشيار بكەم، ئەگەر ئەز يێ دورست بم ئەڤە ژدەڤ خودێ تەعالايە، وئەگەر ئەز يێ خەلەت بم ومن خەلەتى كربيت ئەو ژدەڤ نەفسا منە .

والله تعالى أسأل أن يعصمنا وإياكم من الزلل ومن كل ما لا يرضيه. وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين.

ناڤەروک

بابەت	لاپەر

پێشەکیا وەرگێر ٣
پێشەکیا شێخی ٦
پله وجهێ سوننەتێ دئیسلامێ داوئاشکەراکرنا هندێ
کو ئیسلام نەیا بێ منەت وزەنگینە ب قورئانێ ژ سوننەتێ ... ٨
وەظیفە وکارمەندیا سوننەتێ دگەل قورئانێ................ ١١
گرنگییا سوننەتێ بۆ تێگەهشتنا قورئانێ وچەند نموونەیەک
لسەر ڤێ چەندێ ١٦
بەرزەبوونا ئەوان کەسان یێن خۆ بێ منەت دکەن ب
قورئانێ ژسوننەتێ ٣١
زمانێ عەرەبێ نە یێ بێ منەتە بو تێگەهشتنا قورئانێ...... ٣٨
تێبینیەکا گرنگ.. ٤٤
لاوازیا حەدیسا موعاذی دەربارەی بابەتێ بۆ چوون ورەئیا
وئەوا ژێ دهێتە ئینکارکرن.. ٤٨
ناڤەروک ٥٣